

КьБР-м и Иэташхьэ Клуэкуэ Ю. А. зи щхьэ Цуэхуклэ кьеклуэла цыхуэхэм яхуоэзэ

Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и Иэташхьэ Клуэкуэ Юрий дыгуэасэ яхуащэ зи щхьэ Цуэхуклэ кьеклуэла цыхуэхэм. Ар хэлпгъащ сабий куэд зэрыс унагуэхэм псэуплэклэ ядэлэпкыуным, социальнэ луэху зэмилэуэжыгуэхэм, жылагуэ щхьэхуэхэр зэлүэпэщ цыным, мэкуэмэш Иэнатэм и экономикэм зегъэуэжыным, бэджэнд зэлүэпэщ цыныгъэхэм, шылуэхуэхэм ятухуа лъэлүхэм. Абыхэм ящыщ дэтхэнэ зымы ягуэуа паллэм кьриуыдэу жэуапхэр иратыну, лэжыпхьэ псори зэфлагьэуагуэ хуагуэуащ зыхуэфашэ министрствэхэм, ведомствэхэм, муниципальнэ щыналэхэм я унафэщхэм.

хуэзэм щцэсащ КьБР-м кьегъэщылла федеральнэ инспектор нэхьыщхьэ Канунников В. А., КьБР-м и Правительствэм и Унафэщым и япэ кьуэдзэ Дадэ М. А., КьБР-м ухуэныгъэмрэ псэуплэ-коммунальнэ хозяйствэмкIэ и министр Тутыкыу А. М., Налшык кьвалэ округым и щыналэ администратцэм и Иэташхьэ Алэкхей А. М., Бахьсэн муниципальнэ районым и щыналэ администратцэм и Иэташхьэ Сыжажэ Хь. Л. сымэ.

Илгэсыр кьызырэнхуэр республикэм и Иэташхьэм псори зэхуту цыхуи 174-м зыкыуагуэзэщ.

КьБР-м и Иэташхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-луэхуцIапIэ.

КьБР-м и Правительствэм

НыбжыщцIэхэр афияным щыхьумэным теухуауэ

Кьэбэрдей-Балькьэр Наркотикым пэщцIэныгъэхэм и комиссам и зи цэуэ зэлүэщ дыгуэасэ иригьэкуэлащ КьБР-м и Правительствэм и УнафэщцIэ Мусуков Алим. Абы хэтэщ КьБР-м и Парламентым и УнафэщцIэ Егоровэ Татьяна, хабзэхумэ Иэнатэхэмрэ министрствэхэмрэ я лыкIуэхэр, республикэм и щыналэхэм я унафэщцIэхэр, нэгъуэщцIэхэр.

логхэм я деш хабзэхумэ Иэнатэхэм я лэжыкIуэхэм ирашэллэу аращ, апухэдэ щыкIэуэхэуэщ ухэтэм зэрагуэуар, - жиалщ Асановым. - Кьыхогъэщыпхьэщ наркотик лэуэжыгуэхэм ящыщ афияным зэрынэхь хьэлэ дьдэр, абы цыхуэр псынщIуэ зэресэр. Наркоманием нэхьыбэу дишхэр балигь ныбжым нэмысахэмрэ щцIалэгьуалэмрэщ икIа «хьым» иухуэхэм я бжыгъэм илгэс кьэс зэхуэж. Кьыхогъэщыпхьэщ республикэм наркотикым пэщцIэныгъэхэм лэуэхуэуэ зэмилэуэжыгуэхэр зэрыщекIуэхэр. А лэжыгъэм хьыбэу курыт еджапIэхэм я унафэщцIэхэр кьыхуеджэну дыхуейт еджапIуэхэм я узыншагъэм зэран хуэхуэу вешествохэр зэрырамыгъэхьэлэным нэхь набдзэгубдэапIэуэ кIэлъыпIыны, апухэдэ зыдалэгьуа кьахькIэмэ, ямыбзыщцIуэ КьБР-м Узыншагъэр хуэмэныгъэхэм и министрствэм и Наркологии диспансерым е районным щылажэ наркологиым хьыбар ирагъэщцIэхэр. Апухэдэуи щцIапхьаджэгуэ ялэжыгуэхэр хабзэхумэ Иэнатэхэм я лэжыкIуэхэм яубыда ныбжыщцIэхэр Iэмал имылуэ Наркологии диспансерым ешэллэуэ комиссэ хэха кьакилэпхьэщцIыны хуейуэ кьыдолыгъэ.

Егоровэ Татьяна щцIуэпIащ «Лирика» хушхуэр дохутырым зыхуимытахэм ар ирашэуэ хьыбар хабзэ кьызырэдэгъэщцIэхэр щытыкIэм зэрызыгуэхэмрэ зытэпсэлъыкIуэхэм теухуауэ НКО-хэмрэ волонтерхэмрэ я лэжыгъэм иэныгъэхэмрэ зыхуэхэмрэ. Асанов Алим кьыхогъэщцIащ «Лирика»-р тыншу зэрырамыгъащэм, шэч хэмпылуэ, сэбэл кьызырэхьэр, арщхьэкIэ иджыри а хушхуэр хуити зыщэ уней аптекэ зыбжанэ зэрыщыбар наркотик зэрызыгуэхэм кьызырэдэгъэщцIэхэр. Апухэдэ уней аптекэхэр кьыщцIагъэщцIэ, хабзэхумэ Иэнатэхэм я дэлэпкыуэгуэуэ абыхэм я лицензэхэр кьылахану хуитш.

«Наркотикыр зэрызырэнхуэ кьыхуэу лэуэхуэу зэмилэуэжыгуэхэр езыгъэкуэи НКО дилэщ, апухэдэуи мы зэманым парвославнэ члисэм и дэлэпкыуэгуэуэ КьБР-м вешествокIэ жылэм шаухуэ узыншагъэр щрагъэфIакуэжэ центр. Шэч хэмпылуэ, дэ дышдогугъ сымаджэщым зыщыкIэлъызыгъэпIэхэм я узыншагъэр абдеж нэхьри щрагъэфIакуэжыныгъэхэм ар сэбэл хуэну», - дыщцIагъуэщ Асанов Алим.

ЗэлүэщцIэ лэуэхуэу теухуауэ кьыщыпсэлъащ КьБР-м и Правительствэм и УнафэщцIым и кьуэдзэ - егъэджэныгъэхэмкIэ, цIэныгъэхэмрэ щцIалэгьуалэм я лэуэхуэхэмкIэ министр **Емуэ Нинэ**, Шэджэм щыналэхэм и щыпIэ администратцэм и Иэташхьэм и кьвалэнхэр зыгъэзэщцIэ **Теклушэ Артур**, Прохладнэ кьвалэ округым и щыпIэ администратцэм и унафэщцIым и кьвалэнхэр зыгъэзэщцIэ **Тараев Игорь**, Шэрдэж щыналэхэм и щыпIэ администратцэм и Иэташхьэм и кьвалэнхэр зыгъэзэщцIэ **Муртазов Борис** сымэ.

ЗэлүэщцIэ хэтэхэм кьыхогъэщцIащ лэуэхуэу курыт шолхэм лэжыгъэхэм кулшадфIэхэр зэрыщекIуэхуэхэр, аданэхэм нэхь гьунгъуэу ядлэжыгъэхэм зэрыхуейр. Мусуков Алим жиалщ наркотикым пэщцIэныгъэхэмрэ зыщыщцIэ кьвалэнхэр кьызырэдэгъэщцIэхэр зыщыщцIэу зэдэлэжээн зэрыхуейр.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

ФИФЕ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ИЕЙ ФЫМЫГЪЭПЦКIU

АДЫГЪЭ ПСАМЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

№187 (23.345) • 2016 гэм фокIадэм (сентябрым) и 24, щэбэт • Тхьэмахуэм тхуэ кьыдокл • И уасэр зы тумэнщ • adygh@mail.ru adyghsales.ru

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГУЭУ МАЭЭМ И 1 ПЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

КьБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

Бахьсэн щыналэхэ

Дзэ-хэкупсэ зэщцIэхъееныгъэщцIэ

ДОСААФ-м Бахьсэн районым щцIэ автошклым и унэм щрагъэкуэла зэлүэщцIэ кьыщыцIэрагъэпэщцIэ «НыбжыщцIэ армэ» сабий-ныбжыщцIэ дзэ-хэкупсэ зэщцIэхъееныгъэ.

ЗЭХЫХЪЭМ хэтэщ щыналэхэ администратцэм и унафэщцIым и кьуэдзэ Иэхуэбэч Анзор, Бахьсэн кьвалэм, Бахьсэн, Дзэлыкьуэ щыналэхэм я Дзэ комиссар нэхьыщхьэ Сосналы Мухьэмэд, щыналэхэм егъэджэныгъэхэмкIэ и Иэнатэм и унафэщцIэ Абредж Тамарэ, ветеранхэм я советым и Иэташхьэ Абазэ Анатолий, районымрэ кьвалэмрэ я жылагуэуэ, щцIалэгьуалэ зэгухьэныгъэхэм я лыкIуэхэр.

ЗэлүэщцIэ кьызырэнхуэ икIа иригъэкуэлащ Урысейм и ДОСААФ-м и республикэ куэдамэм и унафэщцIым и кьуэдзэ, дзэм кьыхогъэщцIэ полковник Мащыкыу Хьусен.

ДОСААФ-м и Бахьсэн щыналэхэ куэдамэм и унафэщцIэ ягуэуа Бесльэней Анзор кьызырэдэгъэщцIэхэр иригъэщцIэхуири, ар тэпсэлъыкIащ «НыбжыщцIэ армэ» дзэ-хэкупсэ зэщцIэхъееныгъэхэр кьызырэдэгъэщцIэныгъэхэм илэ мыхьэнэм. Абы закьригъэуэжыныгъэхэр районымрэ кьвалэмрэ я дзэ-хэкупсэ клубхэмрэ зэгухьэныгъэхэмрэ. НыбжыщцIэхэм псапэщцIэ, кьэлъыкыуэныгъэхэр лэжыгъэхэр

нэхь тыншу ирагъэкуэлыныщ, ветеранхэм зыщцIагъэкуэуэнущ, МафIэ мьужыкыым и деш щыкIэ кьэргъэулым и кьвалэнхэр щагъэзэщцIэхуири.

НыбжыщцIэхэм я дзэ зэщцIэхъееныгъэхэр УФ-м ЗыхуэмэжыныгъэхэмкIэ и министрствэм кьызырэдэгъэщцIащ. Урысей Федератцэм и Президентым а лэуэр дилыгъащ. Мурадур зыхуэгуэхэр щцIалэгьуалэр дэ Хэкум и тхьыдэм дегъэхьэныгъэхэр, псапэщцIэ лэжыгъэхэмрэ зэшэнырщ. Абы зэкуэгуэуэнущ балигь мьыуахэмрэ щцIалэгьуалэмрэ, дзэм кьылыкыуэ щцIэныгъэхэмрэ хуэгъэхьэныгъэхэмрэ телажэ зэгухьэныгъэхэр псори. Еджэным кьыщыцIэхуэхэм деш ныбжыщцIэхэр хэтэнущ кьвалэмрэ республикэмрэ щекIуэлащ цэнхэбэзэ, спорт лэуэхуэхуэхэм.

Районым и унафэщцIэхэм жиалщ зэщцIэхъееныгъэхэм сыт и лэныкыуэныгъэхэр зэрыщыцIагъэкуэуэнущ. «Дэ мьыуэхуэуэ унафэм куэд щцIауэ дыпэллэрэ, еджапIэ псори сабий-хэкупсэ клубхэр кьызырэдэгъэщцIэхуэу. Абыхэм дэ щыналэхэм и щыкIуэхэр зэпэуэ, фестиваль куэдым щахуэмэрт. Иджы нэхь лэжыкIуэхуэхэр тчаш, дзэ-хэкупсэ зэщцIэхъееныгъэхэр зедгъэуэжыныгъэхэр лэныкыуэныгъэхэр, - кьыхогъэщцIащ кьвалэнхэр Иэхуэбэч Анзор.

ЧЫЛАР Аринэ.

Нэхушхэ Ахьмэдрэ Дианэрэ я лэжыгъэр щыхьэт тохьуэ

ФокIадэм и 28-м Бахьсэн районым и щыналэхэ администратцэм и унэм кьыщыцIэрагъэпэщцIэныгъэхэр зытэпсэлъыкIуэхэр мьы районным щыщцIэ Хэкуэуэ зыщыщцIэхэр кьызырэдэгъэщцIэхэр Мухьэмэдэ (Зейкьуэ), Хьуш Хьэсэн (Куба), Кьэбэжэ Мьышэ (Бахьсэнэнкэ), Сыжажэ Мухьэмэдэ (ХьэтыгъэуэщцIэ кьыуэ) сымэ я наградыр кьызырэдэгъэщцIэхэр. Ахэр иратыжыныгъэхэр лэжыгъэхэм я Iыхьылыкхэм.

хуагъэфэщам, ауэ иратыжыныгъэхэм зыщыщцIэхэр документхэр.

Зэхыбэщ хэтэну кьрагъэблэгъащ КьБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ, республи-

БАХЪСЭН Ланэ.

Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм узыншагъэр хуэмэныгъэхэр и кьэрал системэм и медицинэ лэуэхуцIапэхэр иужькIэ щылажэныгъэхэр узыншагъэр ирагъэджэну ягуэуэгуэуэ ИэцIагъэпIэхэм ират кьэрал стипендием мазэ кьэс ахьшэ зэрыхуэцIагъуэ Хабзэр кьэщцIэныгъэхэр лэуэхуэ

Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщцIэ

2016 гэм фокIадэм и 14-м НэпIэ-ПП Налшык кьвалэ

Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм узыншагъэр хуэмэныгъэхэр и кьэрал системэм хуибыдэ медицинэ лэуэхуцIапэхэр иэцIагъэ лэагэ зилэ дохутыркэмкIэ кьызырэдэгъэщцIэныгъэхэр икIа 2020 гэм нэсыхуэ теухуа «Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм узыншагъэр хуэмэныгъэхэр зыгъэуэжыныгъэхэр» Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и кьэрал программэр, Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и Правительствэм 2015 гэм мэлыжыкыуэныгъэхэр и 30-м кьыдыгъэкуэла унафэ №136-ПП-мкIэ кьыштар, гъэзэщцIэн мурадкIэ Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и Правительствэм унафэщцIэ ещцIэ.

1. Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм узыншагъэр хуэмэныгъэхэр и кьэрал системэм и медицинэ лэуэхуцIапэхэм иужькIэ щылажэныгъэхэр узыншагъэр ирагъэджэну ягуэуэгуэуэ ИэцIагъэпIэхэм ират кьэрал стипендием мазэ кьэс ахьшэ зэрыхуэцIагъуэ Хабзэр кьэщцIэн мьы унафэм и гуэдзэным зэритым хуэдэу.

2. Мьы унафэм кьару егуэуэ официалнэу кьыщытрадэ махуэм щегъэжыуэ икIа абы и кьарур ятохуэ 2016 гэм мэкуэуэгуэуэ и 1-м щыцIэдэуэ зэтеуа хабзэ зэхуыцIэхэм.

Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщцIэ МУСУКОВ Алим

Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщцIэ

2016 гэм фокIадэм и 13-м Налшык кьвалэ №458-рп

1. Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и социальнэ Иэнатэм (щэнахьэщ, социальнэ лэуэхуэбэщ, узыншагъэр хуэмэныгъэхэр, егъэджэныгъэхэр) хуибыдэ организатцэм я лэжыгъэхэр егъэфIакуэныр абыхэм зэфлагьэкуэи лэуэхуэбэщцIэхэм я флагьыкIэ кьыщыщцIэхэр 2016 - 2017 гэхэм зэфлагьэкуэныгъэхэр я планыр кьэщцIэн мьы унафэм и гуэдзэным зэритым хуэдэу.

2. ИщхьэкIэ кьыщыгъэлэгъуэ Планыр зэрагъэзэщцIэм кIэлъыпIыныгъэхэр и пэщцIэ Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщцIым и япэ кьуэдзэ Дадэ М. А.

Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщцIэ МУСУКОВ Алим

ТхьытыщцIэ

Физик щэджащэ Кьумахуэ Мурадин

«Зэманым япэ ишэ» («Опередившия время»). Аращ зэреджэр мьы махуэхэм «Альбрус» тедэпIэм кьыщыцIэхэр тхьылым. Абы щыцIагъэуэщцIэ дуней псом цIэрылуэ щыхьуа физик щэджащэ Кьумахуэ Мурадин Иэбубэчыр и кьуэм кьыдалэгъэхэм, и ныбжыгъэхуэ щыцIагъэхэм я гьуэкуэныгъэхэр щцIэныгъэхэр и кьэхуэныгъэхэр нэхь ин дьыдэхэм щыгуэуэуэ уахуэуэщцIэ тхьыгъэхэмрэ.

ТХЫЛЫГЪЭМ елэжыахэм ар кьыдагъэкуэлащ Естественнэ щцIэныгъэхэмкIэ Урысей Академием и академик, УФ-м щцIэныгъэхэмкIэ щыкIэ зилэ и лэжыкIуэ, физико-математикэ щцIэныгъэхэм я доктор, «Рентген оптикэмкIэ институт» ООО-м и генеральнэ директор, Инженер оптикхэм я кьэрал зэхуаку зэгухьэныгъэхэр и саугъэтым и лауреат, Германием физикэмкIэ и обществэм хэтэ Кьумахуэ Мурадин кьызырэдэгъэщцIэхэр илгэс 75-рэ щрыкуэм ирихьэллэу.

Фигу кьэдыгъэкуэныгъэхэр, блэклэ лэцIыгъэхэм и 70 гэхэм, 80 гэхэм я пэщцIэдэм ди лэахьэу Кьумахуэ Мурадин кьыхуэуэ, иужькIэ игъуэнухуэуэ щытащ псынщцIэ дьыдэу зекIуэуэ электронхэр кристаллым хэбутьыпхьэмэ, нур лэуэжыгъэхуэщцIэ кьызырэнхуэр. «Кьумахуэм и эффект» зыфIащ дунейпсо щцIэныгъэхэр унэтэныгъэхэр и кьэжыапIэ хуари аращ.

XX лэцIыгъэхэм и 80 гэхэм Мурадин кьыгупсысащ икIа зэхилыкыуэ рентген-нейтрон нурь кьызырэдэгъэщцIэхэр Иэмпсымэдрэ ар кьэбгъэсэбэл зэрыхуэну Иэналэхэмрэ. «Кьумахуэм и оптикэ» е «Кьумахуэм и линзэ» зыхуэжэлэ ИэмпсымэщцIэхэр кьыщыцIэхэр абы щыгъуэщцIэ. Ахэр зи ИэдакьэщцIэхэр дуней псом цIэрылуэ щыхьуащ, кьэрал куэдым щыцIэ щцIэныгъэхэр академикхэм «щыкIэ зилэ и академик», абыхэм я еджапIэ нэхьыщцIэхэм «щыкIэ зилэ и профессор» цIэ лэапIэхэр кьыщыцIэхэр щыгъэщцIащ, Урысейм ЩцIэныгъэхэмкIэ и академикэм и диплом, медаль зыбжанэ кьэратащ, илгэс 20-м щцIэныгъэхэр «Radiation Effects and Defects in Solids» дунейпсо журналым и редактор нэхьыщцIэ кьулыкыуэ зэрихьащ.

АНЗОР СулътIан.

Ди университетым и студентхэри хьэрэчэтыщцIэхэм я дунейпсо программэм хохьэ

«Лэжыгъэхэр зэман» дунейпсо хьэрэчэтыщцIэ программэм и етуанэ модулым фокIадэм и 22-м «Старт» бизнес-инкубаторым щеплэащ. Ар кьызырэнхуэуэ урысей хьэрэчэтыщцIэ, «Рыбакон Фонд»-м и президент Хатман Оскар икIа «Дауэ зэрыгупсысапхьэр?» Сыт дэжыныгъэхэр? Луэхуэу теухуауэ кьэпсэлъащ. Онлайн Иэмауэр кьыгъэсэбэлри, студентхэм абы упщцIэ куэд иратэщ.

ЗэлүэщцIэ студентхэм кьадэкуэуэ кьрагъэблэгъат университетым и ИэцIагъэпIэ зэхуэмыдэ куэд. ЩцIалэгьуалэ программэхэмрэ егъэджэныгъэхэм университетым и центрым и унафэщцIэ Журавель Ксении зэрыжиламкIэ, нэхьыбэу мьы луэхуэ хэлэжыкыуэр правэмкIэ, экономикэмкIэ, финансахэмкIэ институтым цIэсэхэрщ. Абыхэм я дешкIэ мьы лэжыгъэхэр хуабжэу сэбэл мэхуэ бизнесым и Иэналэхэм щыгуэуэ зыщыщцIэхэр. Япэ модулым зыхрагъэтуэхуэ щытащ цыхуэ миным щцIагъэхэр. Иджы зыщцIагъэ етуанэ модулым екуэлыныгъэхэр илгэс уиухуэ.

ФокIадэм и 22-м щцIагъэхэр Уры-

сейм щекIуэи мьы программэр щцIалэгьуалэ хьэрэчэт луэхуэ зегъэуэжыныгъэхэр теухуащ. Видеоконференцхэр кьыгъэсэбэл а проектым хуибыдэу тхьэмахуэуэ кьэс кьэпсэлъэныгъэхэр нэхь лэщ дьыдэу кьалынтэу экспертхэр. Программэр абы хэтэхэм папщцIэ пщцIэнэуэ. Абы хуибыдэу Кьэбэрдей-Балькьэр кьэрал университетым и бизнес-инкубаторым махуэу кьэс онлайн-зэлүэщцIэхэр щекIуэлыныгъэхэр.

БРАЙ Марие.

КЪБР-М И ПРАВИТЕЛЬСТВЭМ

Республикэм зэрыцагъэзащлэр къапщымэ

Къэбэрдей-Балъкъэрэм и Правительствэм и Унафэщлэ Мусуков Алий и тхьэмдауэ иджьылагъэ еклуэлаш «Лэжыгъэмрэ зыжымажыныгъэмрэ сыхуэхъэзырщ» (ГТО) урысейпсо физкультура-спорт зэщлэхъееныгъэм и къалэнхэр зэрыгъэзащлэм цытгепсэлъыкхэ зэлушлэ.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэрэм ГТО-м къыцууагъэныгъэм ехъэллэуэ зэрыгъэзащлэм тхьэмдауэ щыташ КъБР-м спортимкIэ и министрствэм и къуэдзэ Анаев Аслъэн и къапщымэныгъэм. Зэлушлэм къырихъэллэхэм абы ягу къыгъэжыжаш дэ республикэм СпортимкIэ и министрствэм и нэлэ щлэт атлетикэ псынщIэмкIэ, гимнастикэмрэ псы есанымкIэ сабийнэбыжыкIэ спорт школэр а луэур зэрыгъэзащлэм щыналъэ оператору къызырхыхар.

ГТО-м къыгъэуэ мардэхэр гъэзэщIэным цыхубэр хуэгъэхъэзырныгъэм хуэунтIауэ республикэм и жылагъуэхэм къыцзызэуахаш къэлщIэныгъэ центрхэр. Апхуэдэ центрхэм я лэжыгъэм мыхъэныгъэ илэу къылыташ Анаевым, сэт шхьэкIэ жыпIэмэ, щыналъэхэм щысэхэр спортимкIэ хуэгъэхъэзырныгъэм жэуалпынгъэр зи пщэ дэхур ахэрэщ.

2015 - 2016 гъэ еджэгъуэм къырыбдыу ГТО-мкIэ я зэфIагъыр зыхъэгъэлаш школакIуэ мин 20-м нэблагъэм. КъыцзынэмыщIауэ, щымахуэ фестивалым хыжыуэ къапщыташ школэр къызырхыхар минитым шигъуэ. Мардэхэр ехъулэныгъэкIэ ягу зыгъэзащлэхэм я дамыгъэр мазаем и 20-м яритыжауэ щыташ ГТО спорт комплексым дэ республикэм щифэ и лыкIуэ, атлетикэ псынщIэмкIэ дунейпсо чемпион Кучинэ Марие. ЕтIуануэ дамыгъэр зыгъэжыжаш мэкъуауэгъуэм и 23-м. Псоори зэхэту къэлщIэныгъэхэр зэрыщлэдэрэ дамыгъэ зымылIуэжыгъуэхэр хуэгъэзащлэхэм еджакIуэ минитым шигъуэм, абыжэм ячышу 506-р пашэ хуащ.

КъыцзынэмыщIауэ, Анаевым къыгъэзащлэхэм ГТО-м и дыщэ дамыгъэр къызырхыхар еджакIэ нэхъыщхьэм щыцIэтIысхьэкIэ балл къызырхыхар хуащанур. Псалъэм папщIэ, мы гъэм Къэбэрдей-Балъкъэр кэрал университетим апхуэдэу щыташ.

СпортимкIэ министрствэм и къуэдзэр тегъэзырхыхар ГТО-м и мардэхэр гъэзэщIэным кIэлъыппыныуэ ИцIагъэщIэхэр зэрагъэхъэзырныгъэм. Мы гъэм кэрал бюджетим къыжыкIуэ къагъэжыжаш сом 1 мелуанрэ мин 183-рэ. МылIуэр хуауыппыныуэ ГТО-м и къэлщIэныгъэхэр езыгъэжыжаш спорт судьяхэр гъэхъэзырныгъэм. Бюджет мылIуэ сом 1 мелуанрэ мин 730-рэ и уасэу КъБР-м СпортимкIэ и министрствэм къыцзырхыхар электрон Iэмпысымэхэр щыналъэхэм я къэлщIэныгъэ центрхэм трагуащаш. АбыкIэ зыхъэгъэныуэ электрон Iэщэ

кIэ нэщанэ еуэхэм я зэфIагъыр. ГТО-м дэ республикэм зыцууагъэныгъэм папщIэ щыналъэхэм IэнатIэ шхьэхуэхэр щыхуахаш. КъыкIэлъыкIуэ илэсэхэм еджакIуэхэм балигъхэри къазэрырхыгъэным къыжыкIуэ къэлщIэныгъэ центрхэм я лэжыгъэм къыжыжынууэ.

- ЩыпIэ самоуправленэхэр фыкъыгуэдэж 2017 - 2019 гъэхэм комплексим къыгъэуэ мардэхэр зэрыгъэзащлэным мылIуэ хуэгъэжыжаш, - къыжыгъэзащлэхэм Анаевым икIэ жиаш цыхубэм я физическэ зэфIагъыр къыриппытIану ГТО-м фIэкла нэгъуэцIэ Iэмал зэрыщымIауэ.

Мусуков Алий гу лIащат азыныкIуэ щыпIэхэм ГТО-м къыгъэуэ мардэхэр зэрыцагъэзащлэм арзы укъызырхыхар. Дэ республикэм и кIуэцIагъыр абыкIэ къэлщIэныгъэхэр езыгъэжыжаш щыналъэхэм къыжыкIуэ бжыгъэхэм зэщхъэщIэныгъэхуэ ялэщ. КъБР-м спортимкIэ и министрствэм и къуэдзэ Хэжэ Заур зырыжылаш, ГТО-м и мардэхэр ятынууэ кудым гукъыдэж ялэщ, архыкIэ шхьэхъыгъуэ зымылIуэжыгъуэхэм къыжыкIуэ ахэр къэлщIэныгъэхэм хуэгъэхъэжыжаш. Абы ипкIэ итIэ щыпIэ самоуправленэхэм я лэжыгъэр цIагъэхуэагъэжынууэ къыжыжынууэ.

Анаев Аслъэн и докладыр зыцэпырхыхарым къыгъэзащлэхэм комитетым хэтхэр иджьыри зэ къытеуылаш щыналъэхэм щыцIэ къэлщIэныгъэ центрхэм. 2018 гъэм къыщыщIэдэуэ ахэр езыр-езыру лэжынууэ. НобакIэ абыжэм чэнджэщ, методикэ, практикэ цIагъэхъуэныгъэхэр ярет КъБР-м СпортимкIэ и министрствэм.

Къыжыжысэхэм Анаевым хъыбар ярыгъэзащлэхэм ГТО-р зэрагъэзащлэхэм тхьэмдауэ иджьылагъэ Къэрэшей-Шэрджэсым щекIуэкла зэлушлэм Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щыналъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэр щыналъэхэм къыжыжысэхэм и индикаторым къыгъэуэ мардэхэм ефIэжыпхъэщ. - къыжыгъэзащлэхэм Мусуковым, - дамыгъэхэр зырырхыгъэхэну тынщкIым. Дэ цIэблэ узыншэ къэдгъэхъун хуейш. Абы тхьэмдауэ лэжыгъэ нэхъыщхьэр зи пщэ къыдэхур щыналъэхэрэщ.

ЕджакIуэхэр спортим нэхъри драгъэхъыхар папщIэ гъэзэщIагъуэ комитетим хэтхэм къыжалъыкIуэ ГТО-м и дыщэ дамыгъэхэр зырырхыгъэхэм ЕГЭ-м къыжыкIуэ баллхэм иджьыри 5 халъхъэну. Абы тхьэмдауэ Къэбэрдей-Балъкъэрэм и еджакIэ нэхъыщхьэхэм зэпсэлъэныгъэхэр драгъэхъуэныуэ.

ЖЫЛАСЭ Замир.

«Лъэпкъым и хьугъуэфIыгъуэ»

Араш фIащар ШхьэлъыкIуэ къуажэм дэт курыт еджакIэ №1-м фокIадэм и 21-м Адыгъэхэм я махуэм и щыпIэхэм къыщыцэрагъэлаш зэхъыжэм. Мы луэур езырхыхар КъБР-м и Жылагъуэ палатэм и деж щыцIэ ШIалэгъуалэ советым щыпIэхэмкIэ, егъэджэныгъэмрэ гъэсэнэгъэмкIэ и комиссэм хэт Лий Ланэщ.

ЗЭХЫХЪЭМ къырихъэллэ сабийхэр адыгэ хабзэм и луэжыгъуэ нэхъыщхьэхэм щыгъуэагъэ ялIащ, апхуэдэу езы школакIуэхэр хуабжы дихъэхуэ къеджаш хэжым, бзэм, хабзэм ятеуауэ усэхэм. ЕджакIуэхэм я пащхъэ къыщыпсэлъаш КъБР-м и Жылагъуэ палатэм шIалэгъуалэ политикэмкIэ, спортимрэ гъэсэнэгъэмкIэ и комиссэм и унафэщлэ Гиппоев Тимур, къуажэм и егъэджакIуэ нэхъыжыжым ящыш, адыгэбзэмрэ литературэмкIэ егъэджакIуэхэм я ассоциациэм хэт Багъ Марьям, нэгъуэцIэхэри. Зэлушлэм и кIуэжым абы хэтхэм зэщыгъуэ фэпIэл сурэт зытрагъэхаш.

КъБР-м и Жылагъуэ палатэм и деж щыцIэ ШIалэгъуалэ советым и пресс-центр.

Хъыбар гуапэ

И зэфIагъыр къалъытэри

Джылахъстэнейм хыжэ Абей къуажэ цыкIуэм къыщалъхуэ ЕмкIуэ Андзор режиссурэ IэщIагъэмкIэ ехъулэныгъэхэр зыларызыгъэха сценаристхэ, клипмейкерхэ.

И НЭР къызырхыхары цыта режиссёр IэщIагъыр зыларыгъэхуэ илэс зыбжанэкIэ Мэзкуу шылэжэ нэужь, Къэбэрдей-Балъкъэрэм къэ-кIуэжри «ReaDreaMedia» студийер къызырхыгъэлаш.

Андзор кудым ядолажэ икIэ ядопIыкIуэ. Дэ щыпIэм дэ гъунэгъу республикэхэм я уэрджыкIуэхэм ягъэзащлэ уэрджэм я клипхэр трех, концерт зытынхуэм я пы-хыр гъэхъэзырныгъэм дэлэныкIуэгуэ яхуохуэ. Абыжэм къыцзынэмыщIауэ, ЕмкIуэжыр Къэбэрдей-Балъкъэр, Къэрэшей-Шэрджэс, Адыгей республикэхэм щыцIэ адыгэ театрым режиссёр-постановщикIуэ цIагъэлаш.

Налшык къалэ дэт, ШоджэнцIыкIуэ

Алий и цIэр зезыжэ Къэбэрдей кэрал драмэ театрым шигъэуэа «Мыщэ и къуэ Батыр» таурыхымыр «Ретро» спектаклымрэ еплъа нэужь, Адыгэ Республикэм Цей Ибрэхым и цIэр зэрихуэ дэт театрым и художественнэ унафэщлэ Шхьэлъахуэ Светланэ иригъэблэгъауэ нэгъабы лъандэрэ абы цолажэ къэбэрдей цIалэр. А заман кIэщым къырибдыуэ Андзор игуэуащ «ЛыщIэж» драммэрэ «Гуащэмидэ и нысэ хэдэ-кIэ» комедиерэ.

Гуэдэжым, шэнхэбзэм я лэныкIуэхэм республикэм зыжыныгъэмкIэ зэфIагъыкIа луэжыгъуэхэр къалъытэри, ЕмкIуэж Андзор «Адыгэ Республикэм ГуэдэжмкIэ щыпIэ илэуэ» драммэрэ «Гуащэмидэ и нысэ хэдэ-кIэ» комедиерэ. ЕфIакIуэ зэпыту, и цIэр фыкIэ иралэуэ, зыпIэри IэнатIэм зырылэ-лэщым къуаруэ узыншэагъэрэ илэуэ илэс кудкIэ адыгэ лэпкъым хуэ-лэжынууэ дохъуэхуэ Андзор!

ХЪЭРДУРЭ Аллэ.

Дамир зыхуей хуэзауэ школым щIотIысхьэ

Тезырхэр егъэпшыныгъэмкIэ федеральнэ къуыкIуэуащIагъэм и Управленэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыпIэм и лэжыкIуэхэр гъэ еджэгъуэцIэм ирихъэлIуэ хэтIауэ нэхъ хуэмыщIагъэм я сабийхэр школым зэрыщIэтIысхьэжынууэ хуэгъэхъэзырныгъэмкIэ псапщIэ лэжыгъэм.

АБЫХЪЭМ дэлэпыкIуэныгъэ нэхъ хуэ-фIащаруэ къалъыташ Налшык къалэ щыпIэ Ирыгъуэ я унагуэжыуэр. А унагуэуэм исхэр Управленэм къра-гъэблэгъэри, шей Iэнэ къыхуащаш. Абы щыгъуэ Дамир цыкIуэ жилиуэ щы-таш мы гъэм ялэ классым зэры-щIэтIысхьэр икIэ, и ныбжьыр нэсмэ, дзэм хыжынууэ зыриурадэр.

Куэд дэмыкIуэ Ирыгъуэ я деж луэ-щIагъэм и лэжыкIуэ зыбжанэ куащ Управленэм и унафэщлэ и къуэдзэ Къанкъул Аслъэн яхэту икIэ абыжэм шIалэ цыкIуэм сэлэт фащэ, IэфIыкIэхэр хуахъаш.

Апхуэдэ гулIытэр хуабжы я гуапэ хуащ нэхъыжыжым нэхъыщIэхэм икIэ хэщIэхэм фыщIэ къыхуащаш. Къанкъул Аслъэн жиаш Управленэм дэпэкIэ унагуэуэм дэлэпыкIуэ зыриурадэр.

Урысейм и ФСИН-м и Управленэу КъБР-м щыпIэм и пресс-луэжыкIуэ.

Бахъсэн ГЭС-м и юбилейм и щыпIэхэм

2003, 2004 гъэхэм къалъхуауэ ЗейкIуэуэ ХьэтIэхуыщыкIуэуэ я школ-хэм щIэхэм фокIадэм и 19 - 21-хэм Бахъсэн районым щыщ ХьэтIоху-щыкIуэуэ къуажэм и стадионым футболымкIэ шрагъэхъуэла зэхъэ-зэур траухуэщ Бахъсэн ГЭС-р илэс 80 зырыкIуэуэм.

МАХУИЩКIО екIуэла зэпIуэм цытIагъуэ ЗейкIуэуэ къуажэм и курыт школ №3-м щыщ цыкIуэхэр. КъыкIэлъыкIуэ увыпIитIрэ а къуажэм и курыт еджакIуэ №2-мрэ курыт еджакIуэ №4-мрэ къахъаш. ТекIуэхэм зыхуэфIащ Iэм-псымэхэр кърашхъун папщIэ ахъшэ саугъэхэр яриаш «РусГидро» акционер зэгухъэныгъэм и Къэбэрдей-Балъкъэр луэжыкIуэуэ и унафэщлэ Кладько Игорэ: ялэ увыпIэм папщIэ - сом мин 144-рэ, етIуанэ увыпIэм папщIэ - сом мин 104-рэ, ещанэ увыпIэм папщIэ - сом мин 51-рэ.

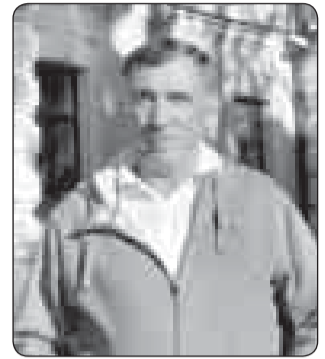
УЛЫМБАЩ Лерэ.

ФыщIэ

И сэбэпынагъ куэд къуажэдэсхэм ярегъэки

Фыуэ тIагъуэ «Адыгэ псалъэ» газетыр къэд-гъэсэблэу фыщIэ ин хуэтIыныуэ дыхуейш Къаншыуей къуажэм щыпIэу Ахъсор Пшы-мырзэ Ар къуажэ унафэщлэ зэралIрэ. Фы и лэныкIуэхэм зэхъуэжыныгъэ куэд жылэм игуэзташ.

ШЭНХАБЗЭМКIО унэр къызыхуэтыншэу зы-хуей хуэгъэзащ, пощт луэжыкIуэхэм ад-министрцэммрэ зэрэхъаш, ипкIэ зэи щымылауэ, уэрэмхэр жэщхэм къагъэжынууэ хуащ. ПхьэнкIуэ-хэр зэрыдаш техникэхэр къызэригъэпIащаш, къуажэм куэныб дэлъу шылIагъуэжыркIым, лэныкIуэу псомкIэ къабзэлъабзэщ, ялэхэм хуэдэу псыкIэ гугъу дехъыжыжым, нэгъуэцIэ куэджы тыншыпIэхэр дгъуэзташ Пшымырзэ и фыгъэжыкIэ. Шэч хэлыкъым а тыншыгъуэ псоори къыдэхъулэпнэ папщIэ, ар и къуаруэ зэрыщымсысхэм.

Еш жыхуалэр зымыщIэ Ахъсор Пшымырзэ шхьэкIэ къуажэдэсхэм къыд-бгъэдэжыу фы куэд жытIэфынууэ, дэтхэнэ зыри арзы дызэрищынууэ ар телажэ зэпытIэ, цыхуэ пэжIэ. Дыхуэарзыщ, гуэзвэгъуэ имылъагъуэ, дифIэ зэрызэрихуэм хуэдэу, езыми и гъащIэр ефIакIуэ зэпыту дэпэкIэ куэдрэ тхуэлэжынууэ дэ гуапэщ.

Къуажэдэсхэр.

Мы махуэхэм

ФокIадэм и 24, щэбэт

♦Кърым Республикэм и Кэрал гэр-бымрэ кэрал ныпымрэ я махуэщ. ♦ЧэруанакIуэм и дунейиспэ махуэщ. ♦Молдованэ сагъэлапIэ Анэхуэуэм и махуэр. ♦ЩэкIуэныгъэ блэжыкIэ ещэ-ныгъэ я махуэр США-м сагъэлапIэ. ♦1801 гъэм КъуэжыкIуэ Куржыр Уры-сей империем къыгъагъэхъащ. ♦1812 гъэм Бородино деж шекIуэкла зауэм үгъэ хэлыгъэ щыхъуащ икIэ щыжыкIуэащ пшы, дзэшэщ, Суворовым и гъэсэн Багратион Пётр.

♦1957 гъэм Барселонэ къалэм къы-щыцзылауащ «Камп Ноу» стадио-нышIэр. ИджыпIуэ ар Испаниэм и мызакIуэу, Европэм щыпIэхэм ин дыдэщ, цыхуэ 99.354-рэ йохуэ. ♦1993 гъэм Урысейм къыщыцэ-рагъэлаш Цыхуэм и хуитыныгъэхэм-кIэ комиссэ. ♦1999 гъэм Инджылызым и къала-щхьэ Лондон къыщыцзылауащ Конан Доиль Артур и литературэ лыхъужь-цIарыуэ Холмс Шерлок и фэпIэл.

♦2010 гъэм дунейм ехъажэ СССР-м и вице-президентим, къэралым «шы-щхьэулу зэхъуэжыныгъэхэр» къыщы-зэжыгъэлаш ГИП-м и унафэщлэ щыта Янаев Геннадий. ♦Уэрэдэу, уэрджыкIуэхэр, джэгуакуэ Сыхъажэ КъылышкIуэуэ къызэр-алъхурэ илэс 153-рэ ирокъуэ. ♦Иорданиэ Хъшымит пащтыкIуэ-гъуэм и Парламентым и унафэщлэ, премьер-министру, Сенатым и Iтэ-щхьэу щыта ХьэбжыкIуэ Сыхъид къызэралъхурэ илэс 118-рэ ирокъуэ. ♦Совет кэрал, политика лэжыкIуэ, 1984 - 1985 гъэхэм СССР-м и унафэщлэ щыта Черненко Константин къызэр-алъхурэ илэс 105-рэ ирокъуэ. ♦УсакIуэ, тхакIуэ, зэдзэкIакуэ Ру-балъска Ларисэ и ныбжьыр илэс 71-рэ ирокъуэ. ♦Адыгэ усакIуэ, зэдзэкIакуэ Семэн Руслан къызэралъхурэ илэс 68-рэ ирокъуэ.

♦«Къэбэрдей-Балъкъэр» зыгъэла-гъуэ телевизионнэ канал кэрал луэжыкIуэуэ и унафэщлэ Къардан Аслъэн и ныбжьыр илэс 55-рэ ирокъуэ. Дунейм и щытыкIуэуэ «pogoda.yandex.ru» сайтым зэри-тымкIэ, Налшык уфауэ щыщытынууэ, уэш тIэклэ къыщхъынууэ. Хуабэр махуэм градуси 10 - 11, жэщым граду-си 7 - 9 щыщынууэ.

ФокIадэм и 25, тхъэмахуэ

♦Зи тхъэжыкIуэхэм зэхамыххэм я ду-нейиспэ махуэщ. ♦Машиэ зыщIым и махуэщ. ♦1763 гъэм Екатерина ЕтIуанэм и унафэщлэ Москва къыщыцзылауащ Урысейм щыпIэ сымаджыщы. Абы пащтыкIуэ гуащэм и къуэ Павел и цIэр фIащаш цыташ. ♦1818 гъэм инджылыз дохутыр Блан-деллэ Джемс дунейм щыпIуэ зы цыхуэм и лыыр адрейм хигъэзлэуэуэ щыташ. ♦1934 гъэм Налшык къыщыцзылауащ Къэбэрдей-Балъкъэрэм и колхоз-совхоз луэжыкIуэхэм я ялэ спарта-киадэр. ♦1941 гъэм ВКП (б)-м и Къэбэрдей-Балъкъэр обкомым унафэщлэ ищIащ үгъэ хуэауэ зылуэжыкIуэ хуэгъэ-зэныкIуэ комитет къызэрагъэлаш-чынууэ.

Зыгъэхъэзырар ЖЫКIЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Iушыгъэ:

УкIытэ зилэм насып илэщ.

ХъыбарегъащIэ

Къыжыныгъэм и урысейпсо махуэр ягъэлапIэ

НАЛШЫК къалэ округым и щыпIэ администрациэм физическэ культу-рэмкIэ, спортимрэ шIалэгъуалэм я луэжыкIуэ и управленэм фокIадэм и 25-м Къыжыныгъэм и урысейпсо махуэр ягъэлапIуэ, Налшык къалэ «Кросс наций-2016» Луэур ХьэтIохуэуэуэуэм и жыг хадэм шрагъэхъуэла. ЩыщIидзэр сыхъэти 10-рщ. Гукъыдэж зилэ дэтхэнир къызэдэжынууэ яхъыж хьунуэ.

Налшык щыпIэ администрациэм и пресс-луэжыкIуэ.

Адыгэ (къэбэргей) дзэпцхэр

Курытлэщыгъуэхэм къышщыдзэу дуней псом цэрылуэ щыгъуауэ шытащ адыгэхэм я шуудзэр. Урыс офицер Торнау Федор (лэпэккэ нэмыцэщ) 1864 гэм итхыгъащ: «Венгрэхэм я шуудзэм пэхун шымылэуц иджыри къэс зэралытэр, адыгэ шуудзэр абы куэдкэ йофлэк. Зы шэрджэс шур кърым хъаным и дзэм шу тлощым ятоклэу» («Кавказ офицеры и гукъэжжэр»). Адыгэ шуудзэм хуэцфлэкыр зи нэгү шцэккэ дзэпц гурым итхыгъащ: «Адыгэ шур бийм ебгъэрыкуэм, аслэныр лэщ хуэцым хэлэда хуэдэщ».

Апхуэдэ шуудзэ дзэшэс зэпытащ адыгэ дзэпцым. Генерал Бларамберг Иоганн 1834 гэм итхыгъащ, зауэ къалыкыгъуэхэм, къэбэрдэйхэм шу мин 30 ягъэшсыфу зэррыцгар. Лъэсэидзэу абы нэхъэр мынэхъмашцэ ядэжэрт къэбэрдэй шуудзэм. А псом пашэ хуащыр лыгъэрэ хахуагэккэ цэрылуэ хуауэ, хэкум и шыкхыр дзыкх зрагъэз дзэпцхэр. Къэбэрдэй и тхыдэм шымащцэкым апхуэдэ дзэпцхэр - ди лъахэм и хуитынгъэм папцэ зи псэм емыблэжа шу пашэ шэджашхэр.

КЪАРТУЛ Гүзэр.

Инал Нэху

Адыгэ тхыдэми лурэулатэми шыцэрылуэщ Инал. Шцэныгъэлэхэм зэратхымкэ, ар Мысырым пащтыкх шыгъуауэ шыта адыгэ мамлюкхэм ящыщ, Мысырым 1453 - 1461 гэхэм шыпащтыкх, хэкум кыгъэзэжа нэужь, адыгэ лэпэкхэр зэгумгъэхъэн, зы къэралыгъуэ мухон хуэцфлэкш.

Нэгүмэ Шорэ зэртыхыккэ, Инал Абхъазым шылащ, абы и къащхъэм абхъазхэр «Инал къубэккэ» («Инал и къащхъэ») иджыри къэс йоджэ.

«Инал ла нэужь, - етх Нэгүмэ Шорэ, - цыкухэм ядакым абы и нэгүмэ едэлэун. Хэкум и унафэр зэрзырахъэм акылар фцэлыккэр ябгъэдэлэакым абыхэм. Аркъудейми къышчынакым: я пагагымрэ я хэл мыкхуэмыщмэрэ цыкухэм яхуэмышэчыж хуащ, эзыр-эзыру зэныкуэкхуэ шаддащ, Инал зэтрибула лухуфлэхэр акытэжри, нэхъыщлэр нэхъыгъэм емыдэлэуж хуащ».

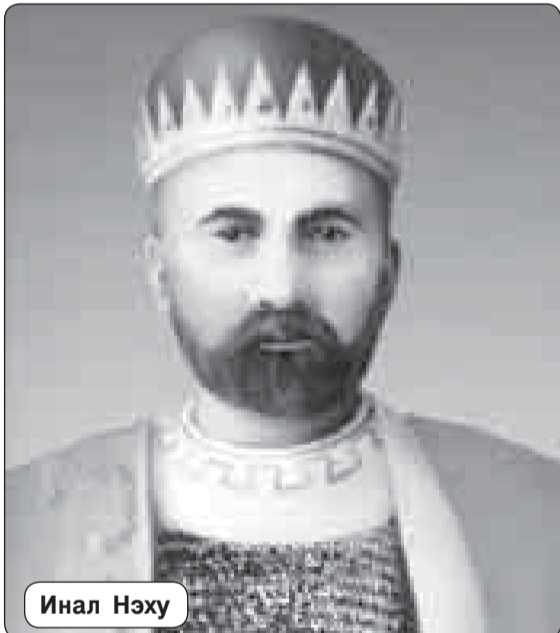
Инал пшышхуэм и мурадир абы и къуэхэм къагурыуакым - зэщыкхэжри я шцэб зыуагъэзэжаш. Абы къыдэкхуащ адыгэхэм и уыккэ къатепсыха насыпынагъэ псори.

Инал и шцэблэщ къэбэрдэйхэм, бесльнейхэм, клэмыргуейхэм, бжыдыгъуэхэм, жанейхэм, хъатыкхуейхэм, натхуэдджэм я пшы лакуэхэр. Осетин уаскыуэхуэ Хетагуров Коста и лэпэкхэ, езым зэртыхымкэ, Инал и къуэхэм ящыщ зым (Хыгъагъэ) къытхыккэ.

Инал и цэр зэрэгъэ лухъызмахуэрэ Бальк пшыкхэрэ я зэхуаку дэт бгы лъагэм.

Бесльэн Пцлэпцэ

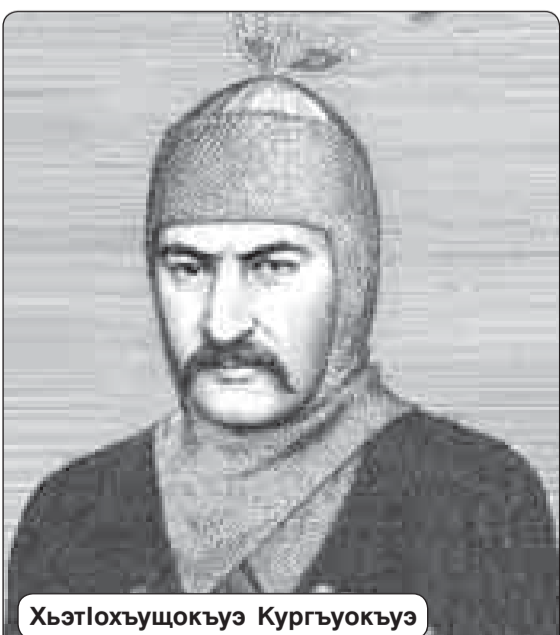
Инал и къуэралыкху Жанхуэт и къуэщ, шыпсэуар XVI лэщыгъуэм и ктэуырщ, XVI лэщыгъуэм и ялэ Ыхъэ ппланом хуозэ. Пшы уэлийуэ шытащ. Зэралышхуэм шхыккэ «Пцлэпцэ» дзыр телукаш. Тэрч и хэужыпнлэм дзэ ишээрэ, Къэбэрдэй и гунапкэхэм зригъэубгъуащ, и дзэр Астраханни Дербенти шынишэс къэхъуащ - абыхэм я лъахэр иубыдын

Инал Нэху

Темрыкыуэ

Хытэуыщыкхуэ Кургуокуэ

папцлэ. Къэбэрдэйм къыхэ сатууцлэ гъуэгур шынагъуэнш хуауэ шытащ абы иужькэ. Лэпэкхэр арзэс зытхуа хабзэ куэд зэтриублащ, ахэр Къэбэрдэйм дежкэ конститутцэ пэлыгъэ хуащ.

Шолэхуэ

Тальостэнхэ я лэпэккым шыщц, Къэбэрдэйм и пцлэр лъагэ зэртыхыным шцэпцэ зэпытащ, хэкум и хуитынгъэм шцэзэуащ, Идар Къамбулэтрэ Къетыкхуэ Аслээнбэц дунейм ехыжа нэужь, Къэбэрдэйм и пшышхуэ (пшы уэлий) хуащ. Урыс пащтыкхым гунэггэ зэртыхуэхуым хуцлэкуащ - ар къехуэлуауэ пшыгъэ хуэнуш, и лухуцлэфэм телпцхыкхэм. И лыгъэм, и зеклуэхэм папцлэ Шолэхуэ «пшы шэджаш» цэр телукаш. «Шолэхуэ» зэджэ шы лэпэкхэр зи лэужькэр а пшы цэрылуэрш. Адыгэхэми гунэггэ лэпэкхэми я тхыдэми я лурэулатэми шцэпцэж цыщ шэджаш Шолэхуэ и хыбархэр. Пасэрэй адыгэ уордэхэм ящыщ зым мыпхуэдэ сатырхэм уцрохъэлэ:

Шэджашуэ ди Шолэхуэжь,
Пшыуэ хуам уранэхэ хахуэт,
Хахуэккэ ди джатарэжэ,
Жарыбэр уэркым езыт,
Зи тыгъэм цымыфыгуэжь,
Шэджашуэ ди Шолэхуэжь!

Джатарэ лыгъэккэ Шолэхуэ Къэбэрдэйм къыхуихъа пцлэрэ фцэлыккэр хуэдиз ди хэкум зэи илжакым абы иужькэ. Шолэхуэ 1616 гэм дунейм ехыжащ.

Идар

Инармас и къуэщ, Инал и къуэм и къуэралыкхуэ, Хыбархэм къызырхышымкэ, Идар и анэр бжыдыгъуэ гуащэ - Хымыщ Елджэр ипхуэщ. Идар и адэр шыллэм, сабийр здыкхэжри, гуащэр Бжыдыгъуэм куэжаш - и дышым. Абы къышхуэ Идар. Балигъ хуэу нэужь, Идар къэбэрдэйпцхэм къыныкхуэ хуащ. Кхэх адыгэхэм шыщ дзэ къришажьэри, Къэбэрдэйм къытеуащ - Жанхуэтхэрэ Минболэтхэрэ къезуащ. Дзитыр Къызбрун деж шызгурлуэжаш, Идар Къэбэрдэйм и кум шчы шратащ (абы Идарейккэ еджэ хуащ), пшы нэхъыкхэ ящлащ.

Идар ла нэужь (XVI лэщыгъуэм и 30 гэхэм) абы и шцэблэрэ Жанхуэтхэрэ (Къетыкхуэжэ, Тальостэнхэ) зэщыкхэжаш, Къэбэрдэйм шытепцэн хуейр яхуэзэхыгъэкхуэ.

Идарейм куэд ирагъэкхуэакым: епщыккэ бланэ лэщыгъуэм и ктэуым нэсщ; абы иужьккэ адрей пшы лакуэхэм зэхуагуэшыжаш Идарей цынальхэр.

Темрыкыуэ

Темрыкыуэккэ еджэ хуауэ къэгъуэрыккэуэ шхыккэ, и цлэ дзыр Ктэмыргуокуэщ (Ктэмыргуейм и къуэ). Сабийуэ и анэм и дышым (Ктэмыргуейм) здышэжати, арагъэнущ абы и цэр къызыкхэр.

Урысейр здыгъэлэпкыуэрэ, Къэбэрдэйр зэгуигъэхъаным, абы телпцэ шыкхуым шцэныкхуэуащ, ауэ ар къехуэулакым - пшыкхэм я нэхъыбэр акылэгъуэ къыдэхуакам, Урысейм и лэмыщлэ зэралышхуэм мурад ялэтэкхэм.

Къэбэрдэйм къытеуэрэй кърым хъанымрэ Нэгъуей Цыккыуэрэ хэкур зэралышхуэм яужь итащ. Жагъуэгъуэ къыхуэуа къэбэрдэйпцхэм эзуащ, урысыдээр здыгъэлэпкыуэрэ. Бий мэхъаджэ къащытеуэм, Темрыкыуэ бесльнейхэмрэ абазэхэмрэ гъусэ къыхуэуащ. Темрыкыуэ и жердэмккэ, къэбэрдэйхэм быдалпэ шаууащ Сунжэ псыр Тэрч шыкхуэм деж (иджырей Грозный къалэм пэмыжыжэу).

Кърым хъаным и дзэр 1571 гэм кхэх адыгэхэм къащытеуам шыгъуэ, дзэ иришажьэри, ди лэпэкхэгуэхэм ядэлэпкыуащ. Дзитыр Ахупс деж шызэзуащ, хъаным и дзэр абдеж шызэхакхуащ. А зауэм улэгъэ хыльэ шыкхуащ Темрыкыуэ, улэгъэм 1571 гэм илыккэ, и къуитлэ (Мамсырыкыуэрэ Думэныкхуэрэ) гэр хуащ.

Идар Темрыкыуэ и шцэблэм къатехуэулащ Урысейм и тхыдэм шыцэрылуэ Черкасскэхэ я лэпэкхэр.

Темрыкыуэ мыпхуэдэ уорэд хуаусыгъащ:

Хуарэжь гущэм и дзэпкыыр къуапэти,
Мазиблэккэ уанэ темхт.
Къэбэрдэйм ди зэхэзеклуэри
Шэджашккэ Темрыкыуэ лыхуэт.
Мыдккэ Хуэуэжыкхэм и шашхэр
Уэсыцлэу зытэзыгъасэ,
Сэрэкъамышым къыхэккэ шур
Шэ закъуэккэ тхуэзыудык,
Ахупс ауэыр мээ кууккэ къытхуэзыгъэнцл...

Мамсырыкыуэ

Темрыкыуэ и къуэ нэхъыкхэ. Мээкуу куауэ, 1565 гэм, урыс пащтыкхым ельэуауэ шытащ Къэбэрдэйм къыдыгъэлэпкыун шхыккэ. Кърым хъаным и дзэм Ахупс деж къэбэрдэйр шэзуам абыхэм яхэтэщ Темрыкыуэ абы и къуитри - Мамсырыкыуэрэ Думэныкхуэрэ тэтэрэхэм гэр ящлащ (иужьккэ къащхуащ). 1583 гэм Мамсырыкыуэ и шухэмрэ къэзакхэмрэ Дербент къыблэккэ тыркудээр зэхакхуащ.

Мамсырыкыуэ здыгъэлэпкыуэрэ, урыс дзэпцхэм зыпашащ. Дагъыстэнэм, Куржым, бгырсы лэпэкхэм я лышхыкхэм.

Къетыкхуэ Аслээнбэц дунейм ехыжа нэужь, Къэбэрдэйм и пшы нэхъыкхэ лэнапэм шчыкхуащ, ауэ ар къылыгъэзакым - пшы нэхъыж хуэр Шолэхуэ Темсырыкыуэщ.

1601 гэм Пшыцлэпцокхуэ Къазий Мамсырыкыуэ абы и къуэщ Думэныкхуэ иригъэулащ. Мээкуу и уорамхэм ящыщ зым илэс шцплым шцигъуауэ зэрэгъэ Мамсырыкыуэ и цэр - Мастрыковскя.

Жанхуэт Тальостэн

Шыпсэуар XV лэщыгъуэм и клэмерэ XVI лэщыгъуэм и ялэ Ыхъэ шанэмрэщ. Тальостэнейр къызызыгъэпцэр аращ, абы лэщлэпцэ Дарьял псыхуэмрэ Тэрч псым и луритымерэ.

Тальостэн Инал и къуэралыкхуэм и къуэщ. Бахъшысэрэй зеклуэм шыгъуэ (1523 гэм) Къэбэрдэйм и дзэм пашэ яхуэуар Тальостэнц, Керчь тилалэм зэпрыккэри, зауэрэ Бахъшысэрэй нэсач къэбэрдэйхэм я дзэр, кърым хъаным и къалашхэр къауыкхуащ. Нэгъуэщ къыхуэуэжатаркхэм, дзэм яхуэу фыгуэр къариташ хъаным - арынамшэ, я шхэр хрэгъэлэхънущ, эзыри ялэщлэуланущ.

Тальостэн Къызбрун зауэм хэкуэдащ - Инармас Идаррэ Жанхуэтхэрэ шызэзуауэм шыгъуэ.

Жамырзэ Алхъэс

Джылахъстэнхэ я лэпэккым шыщц, а лэпэкхэр къызытхыккэ Минболэт Джылахъстэн и къуэралыкхуэ, лэкууэлэш лэрызэхэ дэдыжэм хабжэ, Астраханрэ Куржымрэ зэпызыщлэ гъуэгум шытепцэ зэпытащ. И шыпхуэр Кахетием и пащтыкх Александр и шхэр гъусащ, абы и хытэрыккэ Куржым пцлэшхуэ шцлэщ, куржы лыкхуэрэ Урысейм шыккэуэ, урыс лыкхуэрэ Куржым шыккэуэ ядэлэпкыуащ, и нолэ ятригъэт зэпытащ. Дзыкх нэхэ зригъэзыр Иранырати, абы и шахыр малхъэз ишцлэуащ. Жамырзэ Алхъэс хамытауэ зы лухушум шызэфлахакым а заманым Кавказ Ищхэрэм - апхуэдэ фцэлыккэ илащ а пшым.

Шоджэныкыуэ Алыджыкыуэ

Шоджэныкыуэ Алыджыкыуэ XVII лэщыгъуэм и ялэ Ыхъэм Къэбэрдэйм бжыпэр шызылыгъа пшыкхэм ящыщц. И адэ къуэшыр, Къазий, дунейм ехыжа нэужь, Алыджыкыуэ лэпэк унафэр илэс пшыцлэ лэщлэпцэ.

Пцлэ шыкхуащын лухуфлэ куэд яхуилэжаш къэбэрдэйхэм, абы шыкхэт тохуэ тхыдэри лурэулатэри. Кърым хъаным шу минци къырыри, и адэ къуэшым илэ ищлэжыкхуэ етысхакхыкхэм - ар Темсырыкыуэ Шолэхуэрэ нэгъуейхэрэ Къуэуыкхуэм зауэм шаукауэ шытащ. Куэд шцлэуэ Къэбэрдэйм къыхуэуэлэлашэ Нэгъуеишхуэм ди лъахэр шихуэмэн хуэцфлэкш.

Нэгъуеишхуэр Индыл адрешлэ лэпхуэа нэужь, Алыджыкыуэ и пцлэр нэхъри лъагэ шыкхуащ Къэбэрдэйм. Индыл адрешлэ шцлэпцэхэм нэгъуейхэр, ягу теуакам къэбэрдэйхэр Кавказ Ищхэрэм телпцэ зэршыцхуэр. Ар зигу темхуэ адыгэпцхэри мащлэпцэхэм - ахэр Алыджыкыуэ къыбгъэрыккэуащ. Къыбгъэрыккэуа шхыккэ фы шылакхыкхэм: Алыджыкыуэ ахэр Балкы псыхуэ шызэхыкхуащ. Абы иужьккэ Алыджыкыуэ тегушхуэгъуафлэ ящыкхуакам.

Пшылэпцокхуэ

XVI лэщыгъуэм и кум шегъэжыуэ Идархэ я лэпэккым еныкхуэуэ зэпытащ, Къэбэрдэйм бжыпэр шцубыдын мурад ишцлэуэ. Идар Темрыкыуэ хэкум ирихун хуэцфлэкш - 1563 гэм. Темрыкыуэ Астрахан зыщыгъэлэпцлэуащ. Урыс пащтыкхуэр (Грозный Иван) и шыкхуэ адэм къыдэлэпкыуащ - фочауэ 500-рэ къызаккэ шу 500-рэ къриатащ. Ар кыгъэсбэри, Темрыкыуэ Пшылэпцокхуэ ебгъэрыккэуащ. Пшылэпцокхуэ иктузакхым, зызэщлэуэдащ, дзэшхуэ игъэзыр, Идарейр зэтрикхуащ.

Идар Темрыкыуэ и лъэлэуэ урысхэм быдалпэ Къэбэрдэйм кърашхыкхуащ. Ар игу теуакам Пшылэпцокхуэ, тырку султаныри кърым хъанри арзытаткым абыккэ. Ахэр здыгъэлэпкыуэри, Пшылэпцокхуэ урыс быдалпэ иктуащ. Темрыкыуэ дунейм ехыжа нэужь, Пшылэпцокхуэ Къэбэрдэйм бжыпэр шцубыдащ.

Джылахъстэн Адэлджэрий

Джылахъстэнхэ я лэпэккым шыщ Тэтэрхъан и къуэ нэхъыкхэ. Дарьял псыхуэм ялэщлэпцэ, абы дэпкэ гъуэгум шыккэуэхэм телпэуэ къуыккэуащ. Бгырсыкхэм я деж пцлэшхуэ шцлэщ, абыхэм лухуэхъэбэ мащлэ яхуицлэакхым.

Адэлджэрий и шыпхуэр, Русудан, куржы пащтыкх Ваханг Еханэм и шхыгъэуащ. Русудан и бынкхэр цэрылуэ шыкхуащ Куржым Урысейм, абыхэм дзэпц лэрызэхъэжэр къахккэ. Адэлджэрий шуудзэ игъэхэсээр Куржым куэдэр дэлэпкыуащ, зэрпыкхуауэхэм ящыкхуащ.

1752 гэм Джылахъстэн Адэлджэрий шу минэрэ шцитхуэр Куржым иришауэ шытащ, ар бийхэм ящыкхуэм папцлэ. Джылахъстэней дзэпцым апхуэдэ лухуэхъэбэ къазэррихуицлар куржыкхэм ноби ащыгууэпцэркхым. А гэрэхэ эзыри дунейм шехыжар.

Хытэуыщыкыуэ

Къэбэрдэйм бжыпэр шцубыдыху, зы махуи епсыхакхым. И адэшхуэ Пшыцлэпцокхуэрэ и адэ Къазийрэ зыщлэуэ лухуэр зригъэлэуэнырщ зи ужь итар. И адэ къуэшым и къуэ Алыджыкыуэ гъусэ хуэхуэри, Идархэ дигуащ, бжыпэр езым иубыдащ, Тэрч къалэ дэс урыс дзэпцхэмрэ абыхэм я лэпцлэгуэ адыгэпцхэмрэ бэуаплэ яриаткым, Алыджыкыуэрэ Хытэуыщыкыуэрэ я дзэм ахэр зэхакхуэтэн яхуэцфлэкш. Зыкхуаужькхэ нэужь, я бийхэр къалыкхуащ Хытэуыщыкыуэрэ Алыджыкыуэрэ. Балкы деж зауэ гуащлэ шаублэщ, абы шытекуар Хытэуыщыкыуэрэ Алыджыкыуэрэ.

Алыджыкыуэ ла нэужь, Хытэуыщыкыуэ Къэбэрдэйм пшы нэхъыж хытхуащ. Хытэуыщыкыуэз я унцлэм къежлалэ хуэхуэр Къазий и къуэ Хытэуыщыкыуэ и цлэрэ.

XVII лэщыгъуэм икхуэм шыцлэпцэуэ Хытэуыщыкыуэхэ нэхэ цэрылуэрэ фцэлыккэ нэхэ зылэрэ Къэбэрдэйм исакым.

Тэрч псыр тенджызым шыкхуэм деж, Идар и къуэ Темрыкыуэ и лъэлэуэ, урыс дзэпцхэм быдалпэ (Тэрч къалэ) тращлэуауэ шытащ. Къалэр урыс пащтыкхым еувэллэ адыгэпцхэм хэщлэпэ яхуэуащ. Урыс дзэпцхэм я тлэсхэщлэхэм яхэтэщ Шужьейпцлэ дзэджэр. Аркъицлэри, Хытэуыщыкыуэ Шужьейр иригъэулащ. Тэрч къалэ дэс Чэлимэтыпцым пащтыкхым деж итхыгъащ: «Нэхъапэм, зиусхъэн, кърым хъаныкхуэ Жан-Джэрий къэкуауэ Къэбэрдэйм къышыккыуэм шыгъуэ, си малхъэ Урысхъан и къуэ Шужьей Алыджыкыуэрэ Хытэуыщыкыуэрэ я деж лъэлэуэ дэлэуакуэ шылэти, хъаныкхуэмрэ Къазий и бынкхэрэ къауэхэс псор си деж кыгъэсыжырт, сэ а хыбархэр зэрзызэхэхэм хуэдэуэ и дзэпцхэм ялэрызгъэхъэжырт. Ар къицлэри, Хытэуыщыкыуэ Шужьей къэзуащ, итлэнэ и бейгуэл Лэпцхыкыуэ къриутыпцлэри, къригъэулащ».

Хытэуыщыкыуэ и адэшхуэмрэ Шужьей и адэ Жанхуэуэрэ зэшщ.

Шужьей Хытэуыщыкыуэ шригъэулар 1626 гэрщ е зымащлэпцэ нэхэ пасэуэ.

Лурэулатэм икхуащ Хытэуыщыкыуэ Шужьей зэриууащ и хыбар. Мырац хыбарым жиор:

«Хытэуыщыкыуэрэ Шужьейрэ лыфыгыуэ зэримыгъахуэрэ бий зэхуэхуащ. Шужьейр лы зэщлэмыкхуэжт, лыгъэ-шыгъэккэ упэлэщынцэуащ. Алыджыкыуэ деж куэри ечэнджэжаш Хытэуыщыкыуэ.

- Уемыбэздэжаккэуэ упэлэщынцэуащ, - къыжрилащ Алыджыкыуэпцым. - Шужьейр сэрэ дэзыбийуэ. Уэрэ сэрэ дэзыщылейжауэ дгъэлэунцэ, Шужьей деж укълэнц, укълж зыпцлэныщ, Тэтэртуп фыкълэнц, тхэ зыгъэфлуэныщ, къышчыгъэзэхэккэ гъуэгум шыккэуэ бэлэрыгыныщ.

Шужьей екълж зищлэщ Хытэуыщыкыуэ, Тэтэртуп куэри тхэ зэхуауащ, къыцагъэ-зэжым зы лухуэхэ деж шепсыащ.

- Мы лухуэхэр Бахъсэн нэхэ и гунэгъуэ хъэмэ Шаджэн нэхэ пэблагъэ? - еуцлэщ Хытэуыщыкыуэ Шужьей.

Ди пщадфлэхэм къащлэпцэ, - жиалщ Шужьей. Пщадфлэхэр ирагъэжыащ. Пщадфлэхэр шылуэрым, Хытэуыщыкыуэ Шужьей еуцлэщ:

- Къамэккэ упелэджмэ нэхъыфлэ, хъэмэ сэхуэккэ къеуепцлэпцэхэм нэхъыфлэ? - жери.

- Къарабгъэр мэпыджэ, дунейм къреуепцлэпцэ, - жиалщ Шужьей, жейм здыкхылафэм.

- Къезупцлэпцэхым ухуэзащ, - жери, Хытэуыщыкыуэ Шужьей и шхэр тлуэу зэгумхуащ.

И шхэр зэгумлэжри, Шужьей къызырфлэтысхыащ, и нэпсыр къышчыцлэпцэхэм, Хытэуыщыкыуэ къыхуэуэлэлаш.

- Шхыгъэ угъэрэ? - жери.

- Сыщлэгъыр сызырлэракхым, - жиалщ Шужьей. - «Хэт зыулар?» жалэрэ шцлэуцлэпцэм, «Хытэуыщыкыуэжэ цыкхуащ» зэржалэнурущ.

Ар жери, Шужьей и псэр хэклэщ. И хъэдэм лухуэхэ тращлэуащ, Шужьей и лухуэхэклэ йоджэ абы иджыри къэс. лухуэхэр Бахъсэнрэ Шаджэмрэ я зэхуаку дэтхэ».

Къасболэт

Муцал и къуэ нэхъыкхэ (Муцал Тэрч лурэуэ лурэуэ Идарейр лэщлэпцэ). Зээдзэхуээм 1651 гэм Сунжэ быдалпэр яхуащ - перхэмрэ шамхалым и дзэмрэ лэрагъэхакхым. И адэр ла нэужь, 1661 гэм, Тэрч къалэ къетысаккэуэ шыта бгырыс жылагуэхэм я телпцэ хуащ.

Разин Степан и дзэр зэхэзыкхуахэм яхэтэщ, ар Кавказ Ищхэрэм кыригъэхакхым. Астрахан къалэр Разин къылыщлэуэжыкхэр Къасболэтц. Тыркухэм я быдалпэ Азов къэзубыда къэзакхэмрэ шэрджэхэмрэ пашэ яхуэхуащ, Сиваш зэпрыккэри Кърымым ихыащ, абы хъаным и дзэр шыккэуащ. Урыс-тырку зауэм шыгъуэ (1676 - 1681 гэхэм) дзэм пашэ яхуэхуащ, абы хэтэщ Къасболэт и лэпэкхэгуэрэри. Зэфыжыкхэм мурад шащым, урысхэм яфцлэуахуэр тырку дзэпцхэм ягуэрыгъэлэуар Муцал и къуэ Къасболэтц - абы и фыгъэккэ Малороссием (Украинэм) и зэхуэдитыр къызырхыккэуэ шытащ Урысейм.

Къетыкхуэ Аслээнбэц

Къэбэрдэйм и пшы уэлийуэ шытащ 1737 - 1746 гэхэм. Лэкууэлэшхэр гуитлэ зэрыгъэхуэным хэллыфыкхуащ - бахъсэн гупрэ къэщ-къэуа гупрэ, ахэр зныкхуэуэ зэпытащ, лыфыгыуэ зэримыгъахуэрэ.

Урыс пащтыкхэ Пётр Езанэр Персым зэуакуэ шыккыуэм шыгъуэ хуэхуащ, ар къэщ-къэуа гурым къадэлэпкыуэныккэ шыгъуэрти. Къетыкхуэ Аслээнбэц, къэщкыуэа гурым я пашэм, къызырлэпцэхуэныкхуэ къару илэтэкхым урыс пащтыкхым Бахъсэн гуыр шцытеууэлэщ, Къетыкхуэ Аслээнбэц и лэкууэлэшхэр зышцлэуэри Псыжэ зэпрыккэщ, кърым хъаным лурэуэгуэ зыкхуащ.

Кърым хъаным и дзэр, нэгъуейхэм къахуэгушхуэуэри, Къэбэрдэйм куэдэр къытеуащ, ауэ бахъсэн гурым къапэлэуэащакхым. И жагъуэгъуэхэм епцым, Къетыкхуэ Аслээнбэц 1737 гэм Къэбэрдэйм кыгъэзэжаш. Аслээнбэц и шуудзэм 1739 гэм Нэгъуей Ордар зэтрикхуащ; урыс-тырку зауэхэм хэтэщ. Ираным дзэй ящын

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

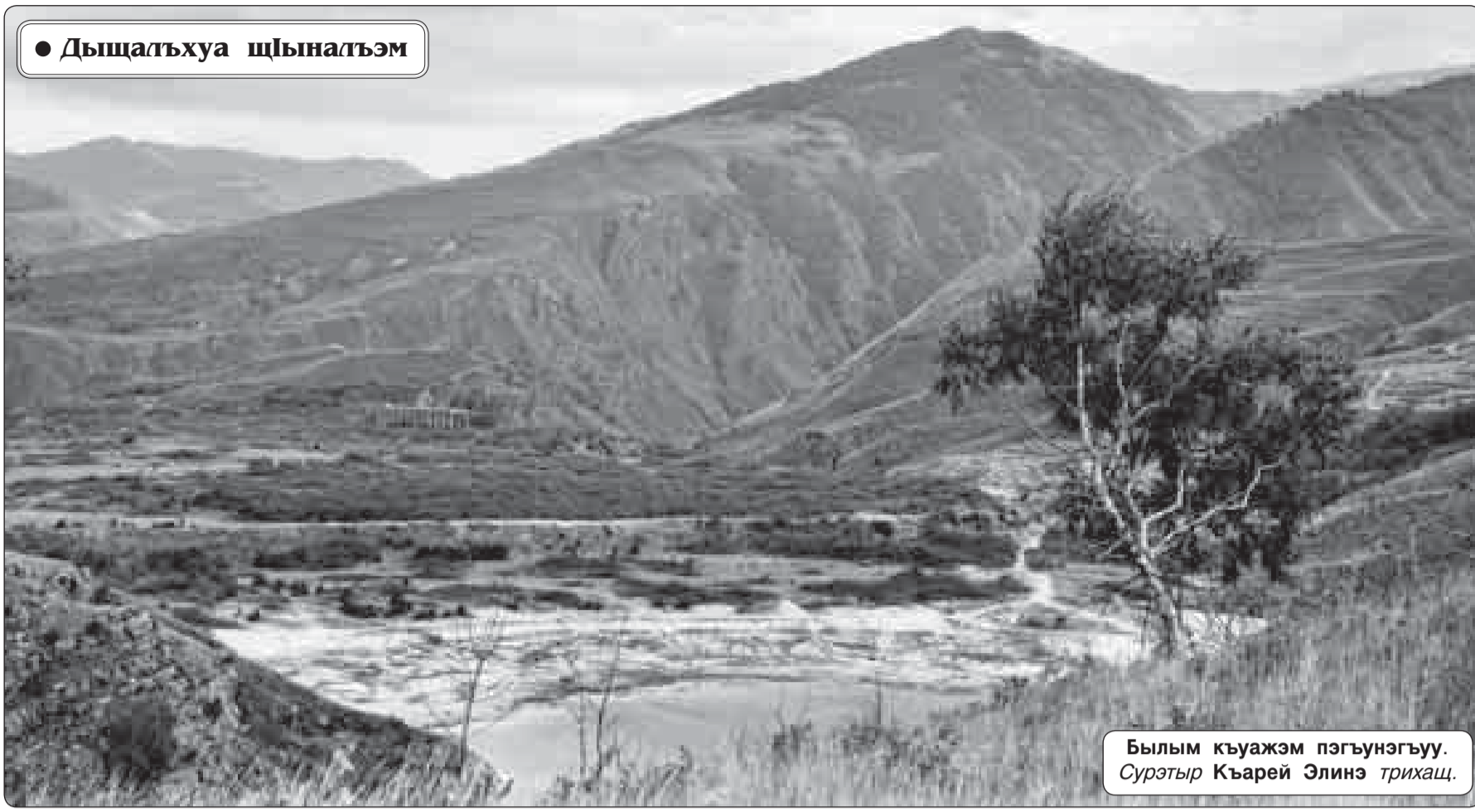
Малъхъэдиэ

Зыгъэхъзырар
Нэццэпыджэ Замирэц

Псалъэжъхэр

Уэрэдым псалъэ хадзыркъым

- ◆ Мысэм пшлэшэ тэхуэмэ мэгуэжъ, жыг тэхуэмэ зегуэху.
- ◆ Уиццэласэм и псэ ухуехъ.
- ◆ Пцы зыупсыр щхъэщытхуш, зызыгъатхэр джэгуаклуэж.
- ◆ Нэм нэхъумэ илэщ.
- ◆ Псым хэл пхэр мэфри, фэм дэль гур мэбам-плэ.
- ◆ Шцэныгъэрэ Иццэагъэрэ зэкъуэщ.
- ◆ Нэлкыим тетыр кхуафэ хуктэкэ Иццэщ.
- ◆ Псыхъуэр жылэ тысылпэщ.
- ◆ Уэрэдым псалъэ хадзыркъым.
- ◆ Уэс шесам лъэужь шылэщ.
- ◆ Пцы Иццэагъэрэ пэж дьыдж.
- ◆ Шцэпщыкыурэ пэж еубыд.
- ◆ Уанэм лы имысэм, пхэр тыкыырш.
- ◆ Шу гуыр зэдылэм, шхъж игу илэ ещцэж.
- ◆ Шыфрэ выфрэ псыбафкъым.
- ◆ Фом тхуэ хэллэхъэкэ зэйгъэхъэркъым.
- ◆ «Хэт и щхэр нэхъ дахэ?» шыжапэм, шылъэгум и щхэр ктыргъэжаш.
- ◆ Шцалэ гъаклуэ, кылыкылуэж.
- ◆ Фоч нэщцэ лытгъэщынэщ.
- ◆ Шауэщцэ и цыкылуэри и кыуэкэри дахэщ.
- ◆ Хэз мыулытэ кыуэпщэ йогъу.
- ◆ Цыкылуэ шхъэкэ - лъабжыщ.
- ◆ Хэгуэуэлыгъуэ махуш гухъуэщ.
- ◆ Шэс псори шуктым.
- ◆ Шцаклуэр гугъуэ унэщ.

Дыщалъхуа щыналъэм

Былэм къуажэм пэгъунэгъуэ. Сурэтыр Къарей Элиэ трихаш.

Фэ фшцэрэ?

Къуалэбзухэм я цэхэр

Баклан японский - япон хыбабыщ
Глухарь - хъунгъар, бзудэгу
Лунь степной - жьец, мэкыуплэжъец
Мухоловка-пеструшка - жыкыбанкыуэлэн
Лысуха - псыджэд, къамылдждэ
Балобан европейский - къыакъ
Воробей снежный - уэсбзу
Стеноглаз - дурэшбзу, бзудамэплъ
Воробей черногрудый - бзугъэгугуфыцэ
Орел горный - кыуршыбгъэ
Сплюшка - жындудыкылуэ
Орел-карлик - бгъэжъей
Синица усатая - цыжыдадэжъэгъуэ
Синица хохлатая - амкыш
Красавка - кыруццэфыцэ
Краснозобик - бгъэгулпъ
Галка альпийская - къуалэпэгъуэ
Барсучок - бгъэнбзу
Галстучник - щхъэщ, пшэхуэджэд
Бекас - сыр-сыр, бзуплэкыхъ, удыдж

Фэлъыркъэбым и щхэр трагъэжри ягъэгъуэ.

Иужкыкэ абы сьт ипкыэм и шылыуэ щытцэ.
◆ Фор бегымбар шхыну ябж икы сьт хуэдэ узыфр-ми и сэбэлу къалъытэ.
◆ Тэрчдэхэм хэлыуэ щы-щыным и деж шыуан кыуэ-щыцэр джэдыкыфэклэ кыра-лэщыкы, хэлыуэр щыщцэ-кыкэ кырымсыхъэн шхъэкэ.
◆ Ищышхуэхэм, лэщ цыкылуэ-хэм ял гъэвар шхыкыкэ адыгъэхэм бжыныху шып-сым палэст ирагъэпщыр-кыым, ирагъэпщыр лыраш.

Чэнджэщхэр

Фор бегымбар шхыну ябж

◆ Шцалэ кыкыуалъуауэ, фоклэ пшауэ хугу хэжыгъэ яшхырт, шцалэр гур мэхуэ жагъэрти.
◆ Къэлэрыр сыр дьдэмэ, зы дакыкыкэ-дакыкыкыт хуэ-дыкыкэ ягъэвэпхъ.
◆ Лъыр зи мащцэ цыхум щыцэ цыкылуэ хуакырти, и тхэмщцыгъур хуабзу кырахырт, тыкыур цыкылуэ яупщцатэрти, имыгъэныш-кылуэ ирагъэгъэлэжхырт. Хуэмышхуэ лумпэм ищцэ, ягъэвэпхырт.

Шхыныгъуэхэр

«Шэпнэси»

Хьэнтхуэп

Шэ къашагъащцэр яз, шыгуным псы щыцэ тлэкы иракэ, абы шэ зар хаклэри, и шхэр те-хауэ дакыкытху-хыкэ къагъавэ. Хугу лъэсар шэ къэкыуалъэм хак-кытэри, тхурымбэр къытрахыурэ къагъавэ. Шцимысыкыным шхъэкэ, шыуаныщхэри те-хауэ щытын, зэпымылу-и чымчыркыкэ зылыщцэн хуейш. Мис иджы хьэнтхуэпсыр хьэзыр мэхуэ шыжалэм деж шыгуэ хадзэ, тхуэ нэхъ кышщидзын шхъэкэ. Хьэнтхуэпсыр хьэзыр шыжыуам деж езыр гъуэжэ дахуэ, мэ гуакыли кыкыкыуэ щытцэ. Зыри хамыкылуэ пщтыру ираф.

Хальхэхэр

(Цылухуэ Илхъэ):
Псыуэ - г 500
Шэ къашагъащцэу - г 2500-рэ
Хугууэ - г 400
Шыгууэ - узыхуейм хуэдиз.

Уэркъ

Хьэнтхуэп

Пасэрэй палэст щыщцэ-кыкэ, хугу хьэдэхэр зы-рыкылаш шыжалэм деж, балагкыкэ пщын шла-мыдзэ щыцэ хьэнт-хуэпсыр лууу кышхъэ-щаш. Ар фалъэ куум иракэ, абы кхуей цы-нэ хэагъащцэ, шыгуэ темыуауэ щыцэ-цы-кылуэр зопуащцэри халь-хэ, къуандэпщцэ зы-хыжри, пщтыру ираф. Хьэнтхуэпсыр сэбэпщ цы кытэти узхэм я деж-кыкэ.

Хьэламанэп

Нартыху хьэламанэ е хьэламанэ цывынэ ягъэва иужэ абы кы-шцэуауэ лув мэхуэ. А хьэламанэпсым хьэнт-хуэпсыр кыкышщцэ. Хьэ-ламанэпсыр шыуаным ираклэри, зэ къытрагъэ-кыуалъэ, шыгуэ хадзы-ри, дакыкытху-хыкэ къагъэкыуалъэ. Иланэ абы шыбжы хэлуэ тху-кыкэ гъэлыбжа бжыным традзэ. Шыуаныщхэр трапэжри, мафлэ ша-бэп тету дакыкыш-пллэкэ къагъэкыуалъэ. Зэрыпщтыру фалъэ куум ираклэри ашх. Хьэламанэ, чыркыны, шцаклуэ дашх.

«Адыгэ шхынкъэр»

Тхылым кытхыжаш.

Екыуэжыуэ

3. Иапслъэпс.
4. 1922 гъэм щыццэдзэуэ СССР-м и ЦИК-м и Иццэ-хъуэ, 1938 - 1946 гъэхэм Совет Союзым и Президиумым и Унафэццэ лэжэ, «кыралло старостыкы» зэджууэ щытцэ. Абы и цэр зэрехъэ Урысей Федерациэм и къвалэшхуэм, апухуэдэ Налшык и уэрэмжэм ящыцэ зым. 7. Псыхъуэж. 10. Аркъэжыкыуэ зэреджэ нэ-гуэщыцэ. 11. Псым флэащцэ ... флэащцэ. 12. Мэлбэхуэу Тимборэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и унафэщцэ щыщытцэ, ар республикым и Министр-хэм я Советым и лыщхъуэ лэжыщ. Абы и цэр зэрехъэ Налшык и уэрэмжэм ящыцэ зым. 13. Шым и кыуэкэ. 14. Дэлхуэм и щхъэгъуэ. 15. А унацэр зэрехъэ: Шоджэщцэуэ Алий и цэр зэрехъэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэ-гуакылуэу щытцэ, РСФСР-м и цыкылуэ артистым; «Си шагъди» уэрэд цырылуэм шцалэ псалъэхэр зи лэ-кышщцэ усакуэу. 16. Иццэ пшэуэ: кытхуэуэ зып-шумыгъахуэ - бжыкыуэ-пэкэ узэрихъэщ. 17. Насы-пыншэр ... тесми, хэ-кыдзакъэ. 19. Жызууэ гъэ-

Псалъэзэблэдз

гъуа. 22. Хадэхэж. 23. Пхъа-щцэ лэмэпсымэ. 24. Ли-тературэм дихъэх шцалэ-гуалэм я зэгухъэныгъэ «Шыуалъауэу» и кызы-гъэлэщцэуэ, адыгэ тхаклуэ, усакуэ. 27. Дунейм ехыжам кызырхышщцэ, псым шыпсууэ гуащэ. 5. Къэ-гъэшыгуафлэ. 6. «Адыгэ ...» - Даур Аслъэнрэ Хьэ-нфэ Алимрэ яуса уэрэд цырылуэ, Мэрэмкыуэ Хьэ-сен ипгъэщцэуэ. 8. Зэкълж, Ицкылэпхъэ уардэ зылэ шцалэщцэ. 9. Дзилт зылт лэмэпсымэ: пхъэ бжымышх, шынакъ щыщцэ и кыуэцыр абыкыкэ къырабыкы. 18. Фоч, кырахуэу хуэдэхэр кы-шцэмыгулпсыа зманым щыцэ лэщцэ. Ди зманым абыкыкэ спорт зэхъэжыуэ ирагъэкыуэ. 20. Респуб-ликэм е кыралым и къа-лыуэу зэреджэ цы. 21. Гу кыуэ ... кыкыкыуэ. 25. Уэлбаншхуэ нуужым адз-мыдэжэ жэлэ шыщцэ псы цыкылуэицэхэр. 26. Сыма-джэр кыанэри, ... ллэщ. 30. Иудануэ зэхъащцэ кып-сэуэ цыкылуэ. 31. Хэтэ я унэ ... тес? 32. Зи лэр псыгуэу дьыдэ. 33. Бжыахуэу фоч ... кызытатцэ.

Уафэм ит вагъуэбэ 88-р

Гъэщцэгъуэнщ

Ди зманым цыху кысэ ав-томобиль бжыгъуэ яхуэзэр: США-м - 760-рэ, Италием - 575-рэ, Японием - 557-рэ, Ка-нада - 539-рэ, Германием - 536-рэ, Фран-джым - 535-рэ, Инджылызым - 517-рэ, Бельгием - 478-рэ, Испанием - 451-рэ, Шве-цием - 449-рэ, Урысей Федерациэм - 234-рэ. Цыху мин кысэ ятхыкыуэу машинэ нэхъ мащцэ дьыдэ щыцэуэр Китайрэ Ин-диярэ, Японэ, Бразилием 6. Дунейм спор-т зэрэщытцэуэ кыпщцэмэ, цыху миным ша-хуэзэ автомашины 114-рэ, абы тэпщыкы-нэ, нобэ Шцы хурейм щыцэуэрэ автомобиль мелуан 707-м нэс.

Адыгэшымырэ адыгэллымырэ

Шыр ижы-ижыкы лъандэрэ адыгэм кыдыдогъуэгурыкыуэ. Адыгэм шым пщцэрэ гулытэу хуищлар нэры-лэгуэу тещцэ абы ехъэлэ лъэкы шцэныгъуэу ди деж къэсам. Шы хуэлухуэщцэ зэхуэмыдэ куэд ушро-хъэлэ адыгэ луэрылуатэм. Абы и дэт-хэнэ зы лъэкыгъуэри кыпщцэмэ, я нэхъ мащцэу шым и фалъым, и лу-шадым теукуэу зыгуэр жызымылэ кыкыкыныкыным. Гуащэм хэлъ кы-уэрылуэу шцалэ цыкылуэ шцылу-шцэуэрэ нанэм зчыр макъамэкыкэ ипгъ-дахуэр кылушцэщ цыкылуэ уэрэдым хилъхэр ар шуей зэкыкылуэ зэры-хуэнурат.

Жей, си псэ, жей, си шцалэ, Жей, си шцалэ нэху, Нэхушыр уи щыпгъэжыщ, Гуэгуэ жыжэхэр зыпгъэллэ, Си шу хыжыгъэ ябгэ, Уи псэ закыуэр мастэпэбдзи, Пхъуантэзэлуэ пхуэхуэуэри, Тхэм уэ цыкылуэ укыкыуэ.

«Адыгэшырэ адыгэллэ», - жейлэ пса-лъэжыым. Ахэр зэхуэмышхъэпэмэ, лыгъэр дэнэ кыкыны, лыгъэщцэпцэри дэнэ кыкыны? Ипгъэсымэ нэблэ-гъэкэ псэуэ Унэж Хьэбидэ шцэушцэ-гъэ: «Лыр и нэпс шымыкылуэу шы-гъэлыгъуэр пщцэрэ?» - жери. И жи-уапри хьэзырт: «Шэ кыудейт зэры-лэгуэу нур и ар анэр ллауэ кыалэу дахын и пэ кыкыуэ, и шауэгуу шцэ-лэ кыепщыжамэ, шыр флэкуэдауэ игуэуэжынкыкэ и гугъэр кыуэдамэ». Абы адэкэ кыпыщцэ: «Лым гуфлэ-гъуэ нэпс илэщ, ар щигъэлыгъуэр пщцэрэ? Зы фочышэ иригъэкынт кыуэ кызырхыуалъуауэ шхъэкэ, ад-рейуэ, иш и пщэ зришэкынт, шыцэ

Хабзэм щыщцэ

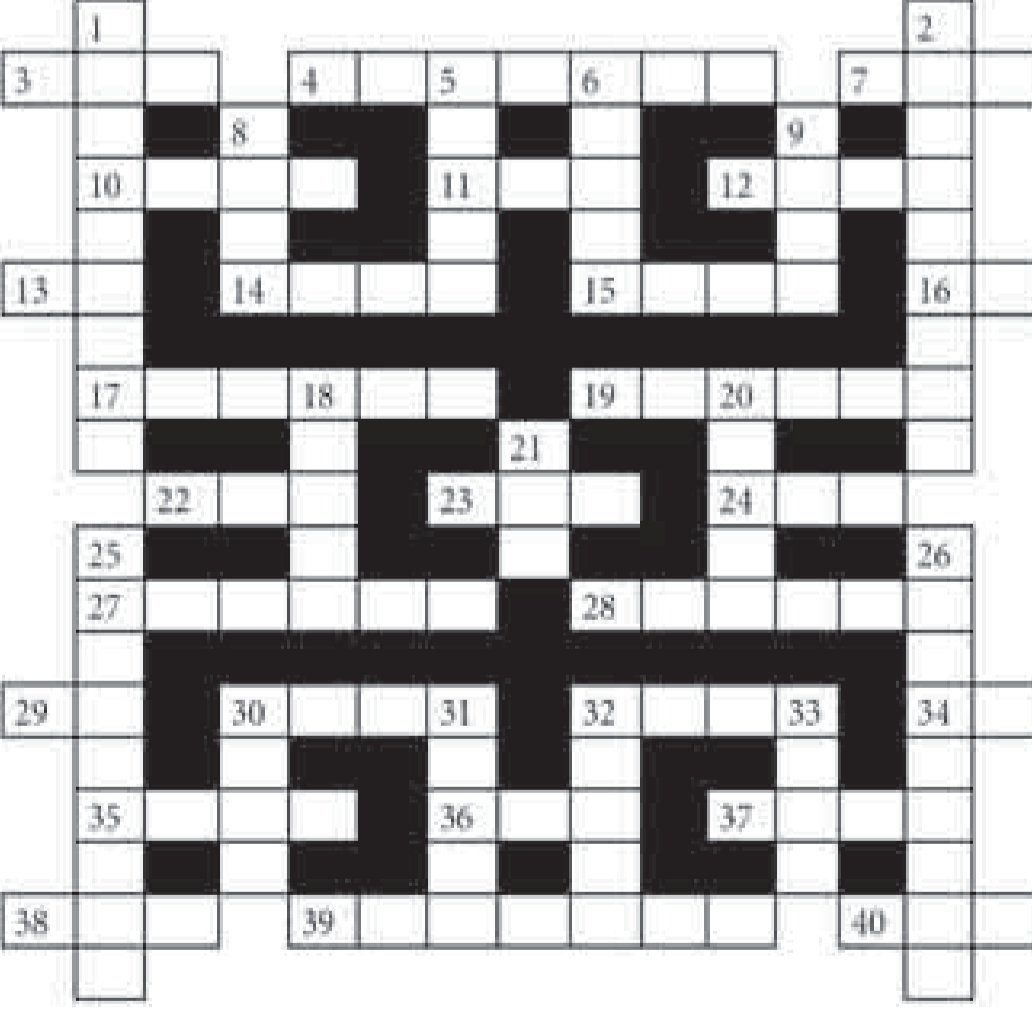
бэлэтокуэу, чэрэчанэ, трамэ, кыундет, жырыщты, есанэ, абыкыуэ, бэчкыан, хьэгуандокуэу, н. къ. Шым хальхъэ-фа, кызыкыуэрагъэа фалъгъэ псори хэлъушцэу шыкыуэ, зы цэ кытула шы-лэпкыгъуэуэр дунейм кызыр-щцэуэуэр, зырыкыуэуэр адыгъашуэ. Адыгэшыр и пщцэр адыгэм зэрылыгъа шцэныгъэр кыуэпсыбэщ, лъэныкыуэ куэд кызыщцэуэбдэ. Абыхэм ящы-цуэ зы луэгуэуэщ дэ зи шхъэ дилэбэ-нури.

Ялхы, зи гуащцэр ин! Мы кытхыкыуэ псыуэщцэуэ Унагуэуи лъэкыным игуэрлы тхуэщцэ, И лъэр жанрэ бьдыуэ, И гуэгуэр кыкыуэуэ бгъуэуэ, Лыуэуэ шхыныкыкэ махуэу, Гуэгуэуэ икылуэуэ махуэу, И шыпар дэгуэзэм хьэрыр щыбэуэ, Батэр игъэшу, «Зышрэ зы шуейкыкэ Къэмылэнджэжыкыкы!» кыкыуэуэ, Зэхуэшхъэуэ, Зэрымыгъэкылуэуэ Я дуней лыкыуэ егъэхэ!

ТАБЫЩ Мурат.

Фокидэм и 10-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

Екыуэжыуэ: 3. Уанэгур. 5. Пшырыкы. 8. Азн. 9. Штауэ. 12. Махэ. 13. Ер. 14. Къанж. 16. Динэ. 18. Бу. 20. Шэнт. 22. Псысэ. 23. Мысэ. 24. Къыр. 25. Яжъэ. 26. Бру. 29. Псыжы. 30. Нэгъушцэ. 32. Майм. 33. Хугу. 34. Джэрш. 36. Купщцэ. 37. Мы. 38. Инал. 40. Арджэн. 42. Батэ. 43. Унэхуэ. 44. Зубков.
Къэхыуэ: 1. Къуан. 2. Гурым. 3. Уэзырмэс. 4. Гуэщ. 6. Шэч. 7. Хьэжэ-басэ. 10. Таж. 11. Уэд. 15. Нып. 17. Ибэ. 19. Ныбжыгъ-флэ. 21. Ткыбжы. 23. Мэрэм. 27. Псыгуэуэ. 28. Айтматов. 30. «Нур». 31. Шцэп. 35. Шыр. 36. Ку-гуэуэ. 39. Ленэ. 40. Афэ. 41. Нау. 42. Купщцэ.

Тедзэ тхыгъэхэм кыкыныхъа бжыгъэхэм, кышцалэа луэгуэуэхэм я пжыгъыкыкэ ахэр зытхэхэм нэсу жэуап яхъ. Авторхэрэ редакцэрэ я Луэгуэ епльыкыкыуэ зэтэхуэ зыпту щыткыным.
Газетыр лэ тедзэхэм яхуэшыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федералнэ пошт зыпщцэныгъэхэмкыкэ и управленэм.
Тел: 76-01-28, 76-01-10
Газетыр 1994 гъэм мэкыуэуэгуэуэм и 14-м Печатым и хуитыныгъэр хуэмынкыкэ Къэбэрдей-Балъкъэр шцыналъэ Луэгуэуэуэуэ №Н-0065-м шцэгуэ ятхаш.
Зы илэсым газетыр 250-рэ кыдыкы.
«Тетраграф» ООО-м цытрадзаш.
КъБР, Налшык къалэ, Лениным и уэрэм, 33

Редактор нэхъыщхъэ ХЪЭФЫЦЦЭ Мухъэмэд

Редколлегием хэтхэр

Жьэкымыху Маринэ (редактор нэхъыщхъэм и ялэ кыуэдзэ - жэуап зыкы секретарь), Жыласэ Заурбэч (редактор нэхъыщхъэм и кыуэдзэ), Ширдий Маринэ (редактор нэхъыщхъэм и кыуэдзэ), Къардэн Маритэ, Нэццэпыджэ Замирэ, Хьэ-жыкыуэ Алик, Шхъэщэмыщцэ Иза.

Езыгъэтхэхэр

«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствымрэ ирагъэтхэхэр (учредителхэр).
Кыдызыгъэтхэхэр редакцэрэ я хэццэпэр 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрэм, 5

Телефонхэр: редактор нэхъыщхъэм, секретары - 42-56-19; редактор нэхъыщхъэм и кыуэдзэхэм - 42-63-64, 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыкы секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КъУДАМЭХЭМ: политикэмкыкэ, жылагъуэуэрэ лъэкы Луэгуэуэхэмкыкэ - 42-22-86; къуажэ гъэщцэуэрэ экономикэмкыкэ - 42-57-59; шхыабзэмкыкэ - 42-75-36; обзэрателэхэм - 42-22-89; хабзэхуэуэ Луэгуэуэуэхэмкыкэ - 42-60-53; хыбарыщцэхэмкыкэ, спортырэ писмохэмкыкэ - 42-22-88; егъэджэныгъэуэрэ шцэныгъэхэмкыкэ - 40-15-31; зэдэккылуэуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 40-69-32; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Инапэм - 42-26-41; сурэттхыкы - 42-75-78.

Мы кыдыкыкыуэуэм елжыахъцэ: жэуап зыкы секретарым и кыуэдзэ Кышцэуэуэ Элла, редактору Багъэтыр Луизэ, корректорхуэуэ Шоджэн Инаэ (1, 2, 3-нэ нап.), Шоджэн Заирэ (4, 5, 6-нэ нап.), Комьюттеркыкэ газетым и теллэр яццаш Дол Маринэ, Шохамуэ Маринэ, Мэлбэхуэуэ Анжелэ, Бешто Оксанэ, сурэттхэм елжыар Къарей Элиэуэ.

Номерыр «Адыгэ псалъэ» и компьютер Инапэм шагъэхъэзырраш.
Газетым лэ традзэн хуейцэ сыхъэт 20-м, цытрадзар сыхъэт 20.00-рн.
Индексыр 51531 • Тираж 3.538 • Заказ №1501